

PROGOVORI O PREGOVORIMA

Beogradska otvorena škola

BOŠ
BEOGRADSKA
OTVORENA
ŠKOLA

91/2022

Bilten o procesu pregovora
o pristupanju Srbije Evropskoj uniji

2022
FOOTBALL CUP

**SVETSKO PRVENSTVO, 2022. GODINE
O FUDBALU I LJUDSKIM ŽIVOTIMA**

TEMA BROJA STR. 4–5

KOLUMNA STR. 12–13

**Samit Evropska unija – Zapadni Balkan 2022
NOVA DINAMIKA PODSTAKNUTA RATOM**

KAFA SA DONOSIOCIMA ODLUKA

AKTUELNO STR. 14–15

**Konferencija Krovne organizacije
mladih Srbije
PROMENA POČINJE NA LOKALU**

PREDSTAVLJAMO STR. 16–19

**Analiza Izveštaja o stanju kvaliteta
vazduha u Srbiji za 2021. godinu
O ZAGAĐENJU I DALJIM KORACIMA**

CIVILNO DRUŠTVO ZA
UNAPREĐENJE PRISTUPANJA
SRBIJE EVROPSKOJ UNIJI

Švedska
Sverige

- 3** | **PREGLED MESECA**
- 4** | **TEMA BROJA**
Svetsko prvenstvo, 2022. godine
O FUDBALU I LJUDSKIM ŽIVOTIMA
- 6** | **INTERVJU**
Saša Đorđević
KO DANAS IDE BALKANSKOM RUTOM
- 9** | **U FOKUSU**
Predsedavajući trio – šta su želeli, a šta ih je dočekalo
STRATEŠKA POLITIKA EVROPSKE UNIJE I NJENO PREKOMPOZOVANJE
- 12** | **KOLUMNA**
Samit Evropska unija – Zapadni Balkan 2022
NOVA DINAMIKA PODSTAKNUTA RATOM
- 14** | **AKTUELNO**
Konferencija Krovne organizacije mladih Srbije
PROMENA POČINJE NA LOKALU
- 16** | **PREDSTAVLJAMO**
Analiza Izveštaja o stanju kvaliteta vazduha u Srbiji za 2021. godinu
O ZAGAĐENJU I DALJIM KORACIMA

PRIJAVITE SE OVDE DA REDOVNO DOBIJATE MESEČNI BILTEN O PROCESU PREGOVORA SRBIJE SA EU

IMPRESUM

Izdavač: Beogradska otvorena škola (BOŠ)
Bulevar oslobođenja 177, 11000 Beograd, Srbija
www.bos.rs

Urednici: Jelena Jorgačević, Branislav Cvetković, Miljana Jovanović

Autori: Marija Todorović, Branislav Cvetković, Miljana Jovanović, Bojana Džulović, Andrijana Lazarević, Danijela Nikolić, Ognjan Pantić, Lazar Jovčić, Hristina Vojvodić, Ana Filipović

Lektura i korektura: Marijana Milošević

Dizajn i prelom: Damir Matić

Ova publikacija je nastala u okviru projekta „Civilno društvo za unapređenje pristupanja Srbije Evropskoj uniji” koji Beogradska otvorena škola realizuje uz podršku Švedske. Stavovi i mišljenja autora izneti u ovoj publikaciji ne predstavljaju nužno i mišljenje Beogradske otvorene škole i donatora.

1. decembar

Ministri spoljnih poslova NATO-a: Zapadni Balkan je od strateškog značaja

Glavna tema sastanka ministara spoljnih poslova NATO-a u Bukureštu bila je ruska invazija na Ukrajinu i njene posledice po globalnu i evropsku bezbednost. U zajedničkoj izjavi ministara naglašeno je da Zapadni Balkan i Crnomorski region ostaju od strateškog značaja za Alijansu. [Više...](#)

5. decembar

Varhelji u Beogradu: Važno je održati zamah procesa proširenja

Početak meseca u poseti Beogradu bio je evropski komesar za susedsku politiku i pregovore o proširenju – Oliver Varhelji. U toku svoje zvanične posete Varhelji se sastao sa Aleksandrom Vučićem, predsednikom Republike Srbije, i poručio da je važno održati zamah i da Vučić treba dodatno da razmotri svoju odluku o učešću na Samitu Evropske unije i Zapadnog Balkana u Tirani. [Više...](#)

7. decembar

Lideri potpisali Deklaraciju samita Evropska unija i Zapadni Balkan u Tirani

Samit Evropske unije i Zapadnog Balkana prvi put je održan van Evropske unije, te je prvi put domaćin samita bila zemlja Zapadnog Balkana – Albanija. Tokom Samita potpisana je Deklaracija kojom se izražava puna podrška Evropske unije perspektivi članstva i ubrzanju tog procesa. Samitu je prisustvovao i predsednik Republike Srbije Aleksandar Vučić. [Više...](#)

19. decembar

Predstavljeni rezultati programa teritorijalne saradnje Srbije sa zemljama Evropske unije i regiona

Ministarka za evropske integracije Tanja Mišćević predstavila je rezultate programa teritorijalne saradnje Srbije sa zemljama Evropske unije i regiona, istakavši tom prilikom da je Unija za programe saradnje izdvojila 400 miliona evra. Finansirano je više od 1.600 projekata na teritoriji Srbije, a u kojima je učestvovalo preko 1.000 partnera i čime je obuhvaćeno preko 100.000 ljudi. [Više...](#)

Svetsko prvenstvo, 2022. godine O FUDBALU I LJUDSKIM ŽIVOTIMA

I pored glasnih kritika dobrog dela javnosti, zvaničnici Evropske unije i država članica, kao i Fife, učinili su neznatne korake kako bi podstakli Katar da unapredi položaj stranih radnika u Kataru u prethodnih 12 godina.

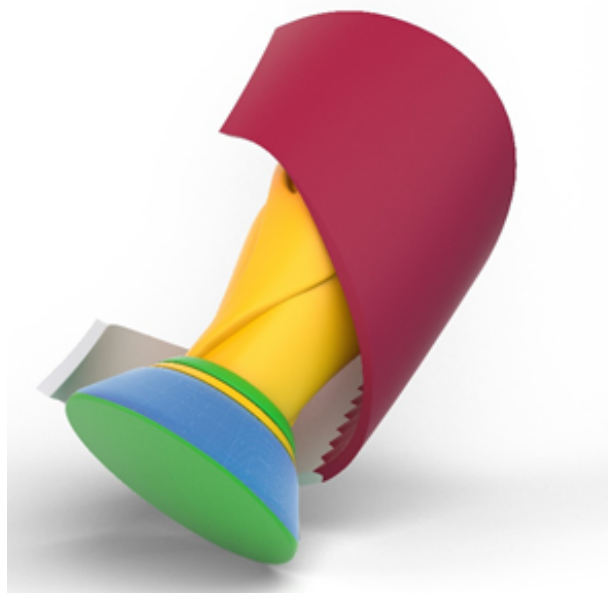
Od kada je 2010. godine Fifa donela odluku da organizaciju Svetskog prvenstva u fudbalu 2022. dodeli Kataru, nizale su se brojne kritike na račun te bliskoistočne zemlje. S jedne strane, govorilo se o potencijalnoj korupciji i kupovini uticaja prilikom izbora domaćina ovog prvenstva, a s druge, o položaju imigrantske radne snage koja je bila angažovana na izgradnji pratećeg sportskog i infrastrukturnog kompleksa, kao i o tamošnjim, veoma brojnim kršenjima prava žena i pripadnika LGBT zajednice.

Katar su kritikovale najveće međunarodne organizacije koje se bave zaštitom ljudskih prava, upozoravajući na robovski položaj stranih građevinskih radnika tokom priprema prvenstva. Mediji su iznosili frapantne podatke o brojevima umrlih (i poginulih) radnika. Bili su glasni i reprezentativci Nemačke, Norveške, Holandije i Danske u osudi uslova rada tokom pripreme infrastrukture za prvenstvo, a kružili su i pozivi za bojkot događaja.

U medijima i izveštajima organizacija mogla su se pročitati brojna svedočenja radnika koji su delili svoja iskustva o poražavajućim uslovima rada i tražili pomoć na sve strane, uključujući i zaštitu svojih ambasada, onda kada su shvatili da cilj njihovog boravka u Kataru više nije pristojna zarada, već borba za goli opstanak.

Od sjaja do očaja

Odluka da se Svetsko prvenstvo u fudbalu 2022. godine održi u Kataru se činila isprva kao odlična prilika za posao za stotine hiljada građana iz susjednih zemalja. Imajući u vidu da je čak 90% tamošnje radne snage imigrantskog porekla, bilo je očigledno da će Katar podstaći angažovanje stranih radnika kako bi ceo kompleks, koji je uključivao ne samo stadione već i puteve, aerodrom, podzemnu železnicu i hotele, bio spreman na vreme. Procene su da je do samog početka prvenstva bilo

Izvor: [freepik.com](https://www.freepik.com)

zaposleno oko dva miliona stranih radnika, mahom iz: Indije, Pakistana, Nepala, Bangladeša i Šri Lanke.

Prve informacije koje su govorile da stvari nisu dobre pojavile su se 2013. godine kada je *Amnesty International* objavio Izveštaj u kom se navodi da radnici uglavnom borave u smeštaju u kom nema ni osnovnih uslova za život, poput kanalizacije i vode, da su isplate plata neredovne, i da im poslodavci ne dozvoljavaju da promene ili napuste posao. Veliki procenat radnika je pokazivao ozbiljne poremećaje u ponašanju, a neki i suicidalne misli. U Izveštaju se ocenjuje da ne postoje naznake da će se okolnosti po strane radnike poboljšati ukoliko se ne izvrši pritisak na Katar.

Do istih informacija je došao i britanski list *Gardijan* koji je objavio da su 44 nepalska radnika umrla za dva meseca te 2013.

godine, od kojih je više od polovine umrlo od srčanih problema ili povreda na radu. *Gardijan* takođe navodi da su poslodavci oduzimali pasoše radnicima kako bi ih sprečili da napuste posao i zemlju, da nisu obezbeđivali vodu za piće u danima kada je temperatura dostizala 50 stepeni, kao i da su neki radnici prijavljivali i da 24 sata nisu dobijali hranu.

Iste godine javlja se i Međunarodni sindikat profesionalnih fudbalera (FIFPro) koji je izjavio da je zabrinut zbog eksploatacije radnika i tražio od Katara da poštuje međunarodne standarde rada. Oglasio se na kraju i tadašnji predsednik Fife Sep Blater, koji je istakao da fudbalski svet ne može da zažmuri na smrt stotine građevinskih radnika.

U medijima i izveštajima organizacija mogla se pročitati brojna svedočenja radnika koji su delili svoja iskustva o poražavajućim uslovima rada i tražili pomoć na sve strane, uključujući i zaštitu svojih ambasada, kada su shvatili da cilj njihovog boravka u Kataru više nije pristojna zarada, već borba za goli opstanak.

U navedenim izveštajima je isticano da je jedan od ključnih razloga za tako loš položaj radnika *kafala sistem*, koji podrazumeva da strani radnici mogu da dobiju posao u Kataru samo ukoliko neko iz te zemlje garantuje za njih, što je u ovim slučajevima poslodavac. Ovaj sistem, inicijalno zamišljen kao podrška strancima, ostavio je dosta prostora za zloupotrebe – takozvani domaćini su skupo naplaćivali strancima garanciju koju su katarskim vlastima davali za njih. Problemi stranih radnika se nisu tu završavali već oni nisu mogli ni da napuste zemlju, jer su im pasoši bili oduzeti. Iako je ovaj sistem konačno ukinut 2020. godine, promene u praksi se nisu desile.

Da njegovo ukidanje nije dalo rezultata pokazuju i podaci do kojih je takođe došao *Gardijan* o tome da su radnici na nižim pozicijama morali da plate nekoliko milijardi dolara kako bi obezbedili posao u Kataru, zbog čega su upali u velike dugove. Štaviše, podaci iz 2021. godine pokazuju da je oko 6.500 stranih radnika umrlo u Kataru od kada su decembra 2010. godine počele pripreme za Svetsko prvenstvo, što znači da je svakog meseca 12 ljudi izgubilo život.

Zbog svih ovih činjenica, sve su češći pozivi poslednjih meseci da Katar uspostavi fond iz kojeg će platiti kompenzacije stranim radnicima i njihovim porodicama za kršenje ljudskih prava, neisplaćivanje plata, povrede na radu i neistražene smrtne slučajeve.

Licemerje na svakom ćošku

Kako se početak Svetskog prvenstva u Kataru približavao, sve su glasnjiji bili pozivi na bojkot celog događaja. U prvom planu su bile kritike na račun nepoštovanja ljudskih prava, ali i osude Katara zbog finansiranja međunarodnog terorizma, a ponovo je aktuelizovana i priča o korupciji prilikom odlučivanja o domaćinu Svetskog prvenstva.

Oglasio se čak i Evropski parlament koji je 24. novembra ove godine usvojio Rezoluciju kojom je zatraženo od Katara i Fife da omoguće kompenzaciju za radnike čija su prava bila oštećena tokom radova na izgradnji infrastrukture za Svetsko prvenstvo. Dve nedelje kasnije uhapšena je potpredsednica Evropskog parlamenta, zajedno sa još tri osobe, zbog sumnje da je primila mito od Katara kako bi radila na poboljšanju imidža ove zemlje unutar EU.

Sve su češći pozivi poslednjih meseci da Katar uspostavi fond iz kojeg će platiti kompenzacije stranim radnicima i njihovim porodicama za kršenje ljudskih prava, neisplaćivanje plata, povrede na radu i neistražene smrtne slučajeve.

Međutim, i pored glasnih kritika dobrog dela javnosti, zvaničnici Evropske unije i država članica, kao i Fife, učinili su neznatne korake kako bi podstakli Katar da unapredi položaj stranih radnika u Kataru u prethodnih 12 godina.

Umesto toga, mogli su se čuti komentari u kojima je Zapad optuživan za licemerje, kao što je izjavio Đani Infantino, predsednik Fife, na otvaranju svetskog prvenstva u Kataru. Neki takođe ističu da je licemerno što se tolika prašina digla oko Katara, kada ni pripreme Svetskog prvenstva u Rusiji nisu prošle bez kršenja ljudskih prava.

Međutim, da li to što se ovakve priče nažalost ponavljaju treba da nas odvraća od kritičkog preispitivanja o položaju stotine hiljada migranata koji su pripremali teren za realizaciju Svetskog prvenstva u Kataru? Da li treba da kažemo da je to već bezbroj puta viđena situacija i da je zato sasvim očekivana? Ili pak treba da damo glas svim tim radnicima koji su bili eksploatisani i da širimo priču o njihovim nesrećama? Nijedna priča o kršenju ljudskih prava ne sme ostati neispričana, pa ni ova.

Marija Todorović,
Beogradska otvorena škola

Intervju, Saša Đorđević **KO DANAS IDE BALKANSKOM RUTOM**

Glavnu korist od neusklađenosti vizne politike Srbije i Evropske unije imaju krijumčarske grupe, jer je za njih dolazak novih ljudi zapravo šansa da više zarade, kao i svako vraćanje izbeglice ili migranta na staro mesto, na primer iz Subotice u Preševo. Migrant će sigurno probati ponovo da pređe granicu. Krijumčari su tokom 2020. godine na Zapadnom Balkanu nelegalno prisvojili najmanje 33 miliona evra.

Migrantska kriza je počela 2015. godine i pred Evropu je stavila brojne izazove. Stotine hiljada ljudi s Bliskog istoka i iz Severne Afrike, koji su napuštali svoje domove najčešće bežeći od rata i u potrazi za boljim životom, dočekivani su različito u zemljama Zapadne Evrope. Dok su neki postavljali žice i zidove, drugi su nastojali da na talase izbeglica odgovore što adekvatnije.

O tome kako danas izgleda migrantska kriza, ko ide Balkanskom rutom i koje mehanizme primenjuju zemlje regiona kako bi odgovorile na sve izazove koje kriza nosi sa sobom, razgovarali smo sa Sašom Đorđevićem iz Globalne inicijative protiv transnacionalnog organizovanog kriminala.

Beogradska otvorena škola: Migrantska kriza deo je političkog javnog diskursa Evropske unije od 2015. godine. Izbeglički talas pogodio je zemlje regiona koje se nalaze na Balkanskoj ruti. Ko su ljudi koji dolaze u Srbiju, zbog čega dolaze i da li je migrantska kriza uopšte adekvatan termin kada opisujemo ovaj proces?

Saša Đorđević: Avganistan, Pakistan, Maroko i Burundi – ljudi iz ovih država su najčešće dolazili i prolazili kroz Srbiju tokom 2022. godine. Tu su još ljudi iz Sirije, Turske i Tunisa. Uglavnom su muškarci. Ima i maloletnih lica. Kroz Srbiju i region prolaze zato što beže od ratnih dešavanja ili tragaju za boljim životom.

U novembru 2022. godine registrovano je preko 14.000 ilegalnih prelazaka iz regiona Zapadnog Balkana, što je duplo više nego u isto vreme prošle godine. Međutim, to ne znači da je 14.000 ljudi probalo ilegalno da dođe do Zapadne Evrope, jer migranti više puta probaju da pređu granicu pa dok im ne uspe.

Izvor: Media centar

Termin migrantska kriza se ustalio u javnom diskursu iako se zapravo odnosi na dešavanja iz 2015. godine kada je na delu bila izbeglička kriza. Situacija je sada drugačija, jer postoje izbeglice, ekonomski migranti, ali i tražioci azila.

BOŠ: Koliko su građani/građanke Srbije upoznati s migrantskom krizom?

SĐ: Ljudi u Srbiji su upoznati s migrantskom krizom, znaju razloge zbog kojih ljudi odlaze iz svojih kuća. Ipak, dele različita osećanja o tome da li žele da migranti ostanu u Srbiji, da im budu komšije, da rade zajedno, da se druže ili da im deca idu zajedno u školu. Odgovori na ova pitanja nisu unisoni. Uglavnom žene, visokoobrazovani, građani koji žive u gradovima i urbanim sredinama, kao i mladi, pokazuju veći stepen tolerantnosti prema izbeglicama i migrantima. Istovremeno, antimigrantski narativ u Srbiji – po kojem su migranti kriminalci ili teroristi – postao je veoma glasan, naročito posle pika migrantske krize u 2015. i 2016. godini. Teorije zavere, lažne vesti i ksenofobija često prate medijsko izveštavanje na ovu temu.

BOŠ: Postoji li razlika u odnosu prema izbeglicama koje dolaze sa Bliskog istoka i Severa Afrike u poređenju sa onima koji dolaze iz Ukrajine i Rusije, odnosno Evrope?

SĐ: Postoje sličnosti i razlike. Sličnost je da ljudi u najvećoj meri osećaju tugu, saosećanje, bes, ljutnju, zabrinutost zbog ratova koji su izazvali izbegličke i migracione talase i rat posmatraju iz perspektive sukoba globalnih sila. Najveća razlika je da sada više desetina hiljada ljudi, naročito iz Rusije, živi i radi u gradovima Srbije i utiče na svakodnevni život i porast cena, naročito izdavanja stanova. Rusima je Srbija jedna od prioritetnih destinacija, dok ostalima nije.

Evropska unija je zbog rata u Ukrajini morala da mobilise resurse i smeštajne kapacitete kako bi primila sve te ljude. Registrovano je skoro osam miliona izbeglica iz Ukrajine. Evropi nije potreban još jedan migratorni pritisak.

BOŠ: Prema podacima Fronteksa, broj izbeglica od januara do novembra 2022. uvećao se tri puta u odnosu na isti period prošle godine. Šta su glavni uzroci ovakvog povećanja?

SĐ: Ovde je bitno napomenuti da je Balkanska ruta i dalje najaktivnija. U novembru 2022. godine registrovano je preko 14.000 ilegalnih prelazaka iz regiona Zapadnog Balkana, što je duplo više nego u isto vreme prošle godine. Međutim, to ne znači da je 14.000 ljudi probalo ilegalno da dođe do Zapadne Evrope, jer migranti više puta probaju da pređu granicu pa dok im ne uspe. Povećanje je očigledno. Jedan od glavnih uzroka je da nema više restrikcija koje su uvedene zbog pandemije Covid-19 tako da je lakše putovati. Tokom i posle leta je broj ljudi uvek veći, jer zima može da oteža put. Postoje izveštaji koji ukazuju da je postupanje Turske i Grčke prema izbeglicama oštrije, što dodatno podstiče odlazak na put. Na kraju, jedan deo ljudi, pre svega iz Tunisa, Indije i Burundija, iskoristio je bezvizni režim sa Srbijom da avionom, najčešće iz Istanbula, dođe u Beograd i kasnije nastavi put ka Centralnoj i Zapadnoj Evropi.

BOŠ: U novom Akcionom planu Evropske unije za Zapadni Balkan, predviđena je podrška za jačanje upravljanja granicama, borbu protiv krijumčarenja ljudi, jačanje kapaciteta za tražioce azila i usklađivanje vizne politike. Koliko su naponi Unije da obezbedi podršku regionu u odgovoru na migrantsku krizu dosad bili uspešni?

SĐ: Borba protiv krijumčarenja ljudi zahteva saradnju i zajednički odgovor država. Razlog je jednostavan. Posledice krijumčarenja ljudi nisu vidljive samo u jednoj državi, već u najmanje dve, što se vidi iz ruta. Na primer, Srbija je popularno odredište za migrante, jer se graniči sa četiri zemlje Evropske

unije: Hrvatskom, Mađarskom, Rumunijom i Bugarskom. Većina migranata koji pokušavaju da uđu u Srbiju dolazi preko Severne Makedonije. Prelaze granicu u blizini Preševa i Trgovišta. Porodice se obično upućuju prema prihvatnim centrima u Vranju, Preševu i Bujanovcu, dok samci često nastavljaju put prema Beogradu. Takođe, postoje slučajevi ulaska migranata u Srbiju sa Kosova i iz Crne Gore kroz opštine Tutin, Đerekare i Pljevlja. Viđeni su i migranti koji ulaze iz Srbije u Bugarsku u blizini gradova Bosilegrad, Surdulica, Dimitrovgrad i Zaječar.

Kada stignu u Srbiju, migranti se obično krijumčare u jednom od tri moguća pravca: severno prema mađarskoj granici; zapadno prema Bosni i Hercegovini (preko Save ili Drine u Republiku Srpsku) ili severozapadno do Hrvatske (naročito preko Šida ili Sombora). U tom kontekstu, Akcioni plan bi trebalo da utiče na smanjenje krijumčarenja. Pre svega su značajne zajedničke operacije Fronteksa i granične policije, pojačano raspoređivanje Fronteksa na granicama i puno korišćenje kapaciteta nedavno osnovane Operativne radne grupe Evropola.

Problem krijumčarenja ljudi se ne rešava zatvaranjem granice već se podstiče i preliva na drugu zemlju, zbog čega je važno da postoji saradnja, pogotovo za hvatanje organizatora posla, koji se često nalaze van regiona. Za sada se uglavnom hvataju fikseri, koji obično rade unutar granica jedne zemlje i bave se unutrašnjim transportom migranata. Ređe se hvataju vratari, koji otvaraju prolaz ka sledećoj zemlji na ruti.

BOŠ: Austrija, Mađarska i Srbija su potpisale Memorandum o saradnji na zaštiti granica. Možemo li Memorandum smatrati delom evropskog odgovora na krizu ili je to inicijativa zemalja pod najvećim pritiskom migrantske krize?

SĐ: Početkom oktobra održan je trilateralni sastanak Austrije, Mađarske i Srbije u Budimpešti o migracijama, što je bio uvod za dalje usklađivanje s viznom politikom Evropske unije. Srbija je krajem oktobra ukinula bezvizni režim za državljane Tunisa i Burundija. U međuvremenu je Evropska komisija pripremala Akcioni plan za Zapadni Balkan, koji je početkom decembra predstavljen u Tirani. Stiće se utisak da je reč o odgovoru Evropske unije iako su pojedine države inicirale proces. U svakom slučaju, sprovođenje Akcionog plana bi trebalo da bude zajedničko, a ne pojedinačno.

BOŠ: Koliko je neusklađenost vizne politike Srbije i Evropske unije doprinela povećanju broja migranata u Srbiji? Da li je Srbija imala koristi toga?

SD: Prema zvaničnim podacima, porast je blagi, ali očigledno dovoljno veliki da uključi crvene lampice u Beču, Budimpešti i Briselu i pokrene temu usklađivanja vizne politike. Ovde je važno napomenuti da je Srbija i ranije odbijala ulazak ljudi u zemlju iz država sa kojima postoji bezvizni režim, a posebno iz Indije i Tunisa. Bezvizni režim automatski ne znači slobodan ulazak u zemlju, jer mora da postoji jasna svrha boravka. Takođe, Evropska unija je zbog rata u Ukrajini morala da mobilise resurse i smeštajne kapacitete kako bi primila sve te ljude. Registrovano je skoro osam miliona izbeglica iz Ukrajine. Evropi nije potreban još jedan migratorni pritisak.

Glavnu korist od neusklađenosti imaju krijumčarske grupe, jer je za njih dolazak novih ljudi zapravo šansa da više zarade, kao i svako vraćanje izbeglice ili migranta na staro mesto, na primer iz Subotice u Preševo. Migrant će sigurno probati ponovo da pređe granicu. Krijumčari su tokom 2020. godine na Zapadnom Balkanu nelegalno prisvojili najmanje 33 miliona evra. U svakom slučaju, usklađivanje vizne politike Srbije i Unije je deo Poglavlja 24 o pravdi, slobodi i bezbednosti. Prvobitno je planirano usvajanje plana harmonizacije do kraja 2021. godine, ali je usled Covid-19 to odloženo za kraj ove godine.

Illegalno tržište krijumčarenja migranata je relativno otvoreno, nije teško pristupiti krijumčarskoj grupi. Pojedini migranti pronalazanjem novih ljudi koji žele da pređu granicu zapravo plaćaju svoj put. Krijumčarske grupe su postale nasilne, dešavaju su sukobi oko teritorije.

BOŠ: Trgovina ljudima, krijumčarenje ljudi, oružja i narkotika propratni su izazovi koje uzrokuje migrantska kriza. Koliko su institucije u Srbiji uspešne u borbi protiv ovih problema? Postoji li institucionalno organizovan odgovor regiona?

SD: Prema Globalnom indeksu organizovanog kriminala, krijumčarenje ljudi je ozbiljan problem i sve države su iznad svetskog proseka. Situacija je najozbiljnija u Bosni i Hercegovini. Onda slede Srbija, Albanija i Severna Makedonija, koje imaju istu ocenu. Nešto niža ocena je u Crnoj Gori. Tri zone su posebno kritične: granice između Grčke i Severne Makedonije i između Grčke i Albanije, između Bosne i Hercegovine i Hrvatske i između Srbije i Mađarske i Rumunije. Problem krijumčarenja ljudi se ne rešava zatvaranjem granice već se podstiče i preliva na drugu zemlju, zbog čega je važno da postoji saradnja, pogotovo za hvatanje organizatora posla, koji se često nalaze van

regiona. Za sada se uglavnom hvataju fikseri, koji obično rade unutar granica jedne zemlje i bave se unutrašnjim transportom migranata. Ređe se hvataju vratari, koji otvaraju prolaz ka sledećoj zemlji na ruti.

Illegalno tržište krijumčarenja migranata je relativno otvoreno, nije teško pristupiti krijumčarskoj grupi. Pojedini migranti pronalazanjem novih ljudi koji žele da pređu granicu zapravo plaćaju svoj put. Krijumčarske grupe su postale nasilne, dešavaju su sukobi oko teritorije. Sve to usložnjava situaciju. Zato je potrebno više koristiti saradnju kroz Centar za sprovođenje zakona u jugoistočnoj Evropi (SELEC), ali i jačati integritet granične policije.

Važno je da se spreče nasilni incidenti i oružani sukobi između krijumčarskih grupa, da se smanji korupcija u graničnoj policiji, ali i povećaju smeštajni kapaciteti i razgovara o suživotu migranata i domaćina.

BOŠ: Baveći se ovom temom imali ste prilike da se upoznate s mehanizmima koje države na Balkanskoj ruti primenjuju u odgovoru na migrantsku krizu. Smatrate li da su ovi mehanizmi uvek odgovarajući, uzimajući u obzir podneblje iz kog izbeglice dolaze? Postoji li prostor za njihovo unapređenje?

SD: Za sada se rešavaju posledice problema čije središte nije ni na Balkanu ni u Evropskoj uniji. Dosta toga zavisi od migracione politike Turske. Situacija je sada složenija nego, na primer, 2018. godine kada su Iranci koristili bezvizni režim sa Srbijom da dođu do Unije pa je Srbija vratila vize. Takođe, Covid-19 nije više pretnja za putovanje i rat u Ukrajini crpi resurse. U kratkoročnom pogledu, važno je da se spreče nasilni incidenti i oružani sukobi između krijumčarskih grupa, da se smanji korupcija u graničnoj policiji, ali i povećaju smeštajni kapaciteti i razgovara o suživotu migranata i domaćina.

*Branislav Cvetković i Miljana Jovanović,
Beogradska otvorena škola*

Predsedavajući trio – šta su želeli, a šta ih je dočekalo

STRATEŠKA POLITIKA EVROPSKE UNIJE I NJENO PREKOMPONOVANJE

Zasigurno, predsedavanje Švedske Evropskoj uniji od 1. januara 2023. biće obeleženo podrškom Ukrajini. Po rečima švedske ambasadorke u Beogradu Anike Ben David „Švedska će na čelu EU pomoći braći i sestrama iz Ukrajine i očekuje od država kandidata, uključujući Srbiju, da naprave izbor i izaberu EU koja nudi najveću garanciju demokratije i ekonomske sigurnosti”.

Tri države članice Evropske unije, Francuska, Češka i Švedska, pre nepunih dvanaest meseci gotovo su euforično preuzele predsedavanje Evropskoj uniji, nazivajući sebe predsedničkim triom. Trio, koji je trebalo da unese svežu energiju, ali i novine u predsedavanje, predstavio je svoj „Program Trio” u decembru 2021. Postavljeni su dugoročni ciljevi i pripremljen je osamnaestomesečni program za Evropu. Međutim, nijedna od zemalja nije u tom trenutku računala da će uskoro nastupiti najveća kriza u Evropi nakon Drugog svetskog rata – rat u Ukrajini, odnosno ruska agresija na njene zapadne susede – što je u velikoj meri pomrsilo konce ne samo u predsedavanju ovim zemljama već celoj Evropskoj uniji. Prioriteti su, posledično, morali biti prekomponovani.

Evropska unija pre 24. februara

Ne uzimajući u obzir potencijalnu opasnost od rata u Evropi, tri predsedništva – Francuska, Češka Republika i Švedska – u svom zajedničkom programu, pre tačno godinu dana, iznela su planove za pronalaženje zajedničkog rešenja za izazove i zadatke koji im predstoje. Tada još uvek aktuelna kriza, izazvana pandemijom Covid-19, predstavljala je izazov bez presedana. Trojka je u svom programu nastojala da omogući Uniji da prevaziđe ekonomske i socijalne šokove. Ideja je bila da se sprovede program Planiranja oporavka, posebno kroz ulaganje u zelenu i digitalnu tranziciju, revitalizaciju jedinstvenog tržišta, jačanje otpornosti, konkurentnosti i konvergencije EU, ali

sweden
2023.eu

i obezbeđivanje koordinacije ekonomskih politika za jačanje Evropske unije u skladu s tempom i snagom oporavka, uključujući ekonomsku i monetarnu uniju. Pored toga, prioriteti navedeni u Strateškoj agendi za 2019–2024. ostaju u potpunosti relevantni. Istovremeno, pandemija i njene posledice su pojačale i ubrzale neke od izazova na koje je Evropska unija morala da odgovori. Trio je bio rešen da to učini. Među izazovima koji su se pojavili zdravije je zasluživalo posebnu pažnju. Pandemija virusa korona podvukla je potrebu za snažnom evropskom zdravstvenom unijom i poboljšanom koordinacijom na nivou Unije u ovoj oblasti: pretnje zdravstvenim sistemima država članica mogu imati značajne prekogranične posledice. Trio je, takođe, naglasio da smatra važnim da se pruži novi impuls odnosima sa strateškim partnerima, uključujući transatlantske partnere i sile u nastajanju. Ovi odnosi su ključna komponenta za snažnu spoljnu politiku kompletne Evropske unije.

Iako je status kandidata dodeljen Ukrajini i Moldaviji za vreme francuskog predsedavanja, pitanje proširenja ostalo je u fokusu i tokom češkog predsedavanja, iako je pitanje proširenja Evropske unije na Zapadni Balkan i akcenat na rešavanju ovog problema u proteklom periodu zavisilo uglavnom od situacije u Ukrajini.

Rat u Ukrajini i njegove posledice, pre svega energetska kriza pomerio je postavljene prioritete i fokus stavio na vojnu i ekonomsku pomoć Ukrajini, ali i pripremu Evrope za predstojeću, po mnogima, tešku zimu.

Češka „Evropa kao zadatak”

Pod sloganom „Evropa kao zadatak: preispitaj, obnovi, osnaži” Češka Republika je pre nešto manje od šest meseci, tačnije 1. jula 2022. godine, započela svoje šestomesečno predsedavanje Evropskoj uniji, drugo predsedavanje za 18 godina članstva. Slogan češkog predsedavanja poziva se na govor bivšeg predsednika Vaclava Havela iz 1996. godine, kada je pozvao na odgovornost za globalne ekološke, ekonomske i socijalne probleme.

Na samom početku predsedavanja bilo je sasvim jasno da ono neće biti obično predsedavanje. Po rečima Edite Hrda, stalne predstavnice Češke pri EU, „predsedavanje više nije samo ono što želite, već kako najbolje učiniti ono što je svima potrebno”. Prioriteti češkog predsedavanja u proteklih šest meseci bili su usmereni na Ukrajinu i izbegličku krizu, energetska bezbednost, jačanje evropskih odbrambenih kapaciteta, otpornost evropske ekonomije i demokratskih institucija.

Glavni prioritet češkog predsedavanja EU bilo je upravljanje izbegličkom krizom u Ukrajini. Aktivno se nastavilo sa pružanjem

političke i vojne podrške Ukrajini u odbrani ukrajinskog suvereniteta i teritorijalnog integriteta. Pored toga, jedan od glavnih zadataka češkog predsedavanja – posleratna obnova Ukrajine, fokusiranje na ključnu infrastrukturu, obezbeđenje osnovnih usluga, jačanje otpornosti i ekonomski oporavak – još uvek nije ni započet, pre svega zbog činjenice da i nakon deset meseci od početka sukoba aktivne borbe i dalje traju.

Fokus predsedavanja je bio i na energetske i zelenoj tranziciji, sprovođenju programa Evropske unije čiji je cilj diverzifikacija izvora snabdevanja i dekarbonizacija, kao i implementacija instrumenata za smanjenje negativnih socijalnih i ekonomskih efekata visokih cena energije. Pored toga, iako je status kandidata dodeljen Ukrajini i Moldaviji za vreme francuskog predsedavanja, pitanje proširenja ostalo je u fokusu i tokom češkog predsedavanja, iako je pitanje proširenja Unije na Zapadni Balkan i akcenat na rešavanju ovog problema u proteklom periodu zavisilo uglavnom od situacije u Ukrajini.

Švedsko predsedništvo – Ukrajina kao prioritet

U poslednjih šest meseci predsedavanja trija, predvodničku palicu preuzima Kraljevina Švedska. Švedska će od 1. januara treći put preuzeti predsedavanje EU, od kako joj se pridružila 1995. godine, a 1. jula će ga predati Španiji.

Izazovi sa kojima se Evropska unija suočila tokom ove godine uticaće zasigurno i na švedsko predsedavanje, u smislu pmeranja prvobitnih fokusa na tekuće, goruće probleme. Rat u Ukrajini, ekonomska i energetska kriza pred zimski period, ali i konstantne tenzije na Balkanu će neminovno biti u fokusu.

Kada govorimo o energiji, Švedska će kao predsedavajuća nastaviti diskusiju o tome kako da se evropsko tržište energije odrekne fosilnih goriva. To će biti izuzetno težak zadatak, pre svega zbog činjenice da se struktura izvora energije izuzetno razlikuje među članicama EU.

Strateški gledano, politički pravac švedskog predsedništva može se sažeti u pet opštih tački, a to su: pružanje bezbednosti građanima Unije i jačanje uloge Evropske unije u svetu, zaustavljanje organizovanog kriminala, ubrzavanje klimatske tranzicije, jačanje konkurentnosti za poslove budućnosti i čuvanje njenih osnovnih vrednosti.

Zasigurno, predsedavanje Švedske Evropskoj uniji od 1. januara 2023. biće obeleženo podrškom Ukrajini. Po rečima švedske ambasadorke u Beogradu Anike Ben David „Švedska će na čelu EU pomoći braći i sestrama iz Ukrajine i očekuje od država kandidata, uključujući Srbiju, da naprave izbor i izaberu

U FOKUSU

EU koja nudi najveću garanciju demokratije i ekonomske sigurnosti". Pored toga, Švedsko predsedavanje EU bi trebalo da bude obeleženo početkom pregovora o pristupanju Ukrajine Evropskoj uniji i da posluži kao pokretačka snaga za kontinuiranu i sveobuhvatnu podršku evropske zajednice Ukrajini.

Zapadni Balkan takođe je najčešće spominjan, ali s posebnim ograđivanjem da politika proširenja zavisi pre svega od zemalja kandidata, s tim što će Švedska koristiti „pragmatičan” pristup u cilju postizanja što većeg jedinstva Evropske unije. I pored toga, nije realno očekivati „opipljive” rezultate u ovoj oblasti u narednih šest meseci.

Kada govorimo o energiji, Švedska će kao predsedavajuća nastaviti diskusiju o tome kako da se evropsko tržište energije odrekne fosilnih goriva. To će biti izuzetno težak zadatak, pre svega zbog činjenice da se struktura izvora energije izuzetno razlikuje među članicama EU.

*Bojana Džulović,
Beogradska otvorena škola*

Samit Evropska unija – Zapadni Balkan 2022

NOVA DINAMIKA PODSTAKNUTA RATOM

Reformski procesi u zemljama kandidatima – od kojih je većina daleko od ispunjavanja osnovnih uslova u oblasti demokratije, vladavine prava, slobode izražavanja i borbe protiv korupcije – moraju neprestano da se odvijaju kako bi se ove zemlje u jednom trenutku kvalifikovale za članstvo u EU, jer kako zaključuje albanski premijer Rama, „ovde je rokenrol, a u Briselu samo simfonija, i zato su svi srećni što/kada su ovde”.

Od prvog obećanja vezanog za članstvo zemalja Zapadnog Balkana koje se čulo na Samitu u Solunu 2003, do Samita u Tirani 2022. te poziva na „ubrzanje procesa proširenja” prošlo je tek 19 godina.

Tokom mandata Junkerove komisije (2014–2019), politika proširenja skoro da nije postojala na agendi Unije, osim činjenice da do proširenja neće doći. Poslednjih godina, kažu, o proširenju se može govoriti tek nakon što EU sprovede unutrašnje reforme koje bi je ojačale i omogućile joj da apsorbuje nove države članice. Dakle, produbljivanje pre proširenja.

Na Samitu na Brdu, u Sloveniji, 2021. godine, dominirao je spor oko unošenja reči „proširenje” u finalni tekst deklaracije, pošto su neke zapadnoevropske države članice u to vreme oklevale da se obavežu na perspektivu rasta bloka u budućnosti.

A onda se dogodio rat u Ukrajini

Evropska unija je ubrzo postavila visoko na svoju političku agendu ovaj dugo zanemareni region. „Održana su dva samita EU – Zapadni Balkan: jedan prvi put u regionu – plus oživljavanje Berlinskog procesa za podršku regionalnoj ekonomskoj integraciji u pripremi za pristupanje jedinstvenom tržištu EU.”¹ Lideri Zapadnog Balkana prisustvovali su inauguracionom Samitu nove Evropske političke zajednice u Pragu u oktobru.²

Za potrebe održavanja Samita EU – Zapadni Balkan 2022, Evropska unija je prvi put izašla van svojih granica. Samit je održan 6. decembra, u Tirani, prestonici države Zapadnog Balkana u kojoj EU uživa najviši stepen podrške javnog mnjenja.

¹ <https://www.politico.eu/article/eu-balkans-accession-russia-china-geopolitics/>

² <https://eupregovori.bos.rs/progovori-o-pregovorima/uploaded/Bilten%2089.pdf>

Izvor: [audiovisual.ec](https://www.audiovisual.ec)

Promena lokacije, rekao je jedan visoki zvaničnik EU, „predstavlja novi dinamizam u našim odnosima”.³ „Novi dinamizam” pokrenut je invazijom Rusije na Ukrajinu i strahom bloka da bi zemlje regiona mogle da počnu da traže alternative negde drugde.

Unija koja nudi, a ne samo zahteva

Dvadeset sedam lidera zemalja članica EU i šest zapadno-balkanskih lidera, u društvu predsednice Evropske komisije Ursule fon der Lajen, predsednika Evropskog saveta Šarl Mišela, visokog predstavnika i potpredsednika Evropske komisije Žozepa Borelja i evropskog komesara za proširenja Olivera Varheljija, učestvovali su na Samitu EU – Zapadni Balkan u Tirani.

Ključne teme razgovora bile su: razmatranje napretka u implementaciji Ekonomsko-investicionog plana, vrednog 30 milijardi evra; produbljivanje saradnja EU s regionom u oblastima

³ <https://www.politico.eu/article/eu-courts-western-balkans-as-russia-china-shadows-loom/>

upravljanja migracijama i usklađivanje s viznom politikom EU; (sajber) bezbednost i razvijanje otpornosti protiv stranog mešanja; obrazovanje i mladi.

Na kraju Samita usaglašena je zajednička Deklaracija u kojoj se iskazuje potpuna i nedvosmislena opredeljenost za perspektivu članstva Zapadnog Balkana u EU i poziva se na „ubrzanje procesa pristupanja na temelju kredibilnih reformi i načela”.⁴

Za potrebe održavanja Samita EU – Zapadni Balkan 2022, Evropska unija je prvi put izašla van svojih granica. Samit je održan 6. decembra, u Tirani, prestonici države Zapadnog Balkana u kojoj EU uživa najviši stepen podrške javnog mnjenja.

U Deklaraciji se ukazuje da „eskalacija agresivnog rata Rusije protiv Ukrajine ugrožava evropski i globalni mir i bezbednost”, zbog čega se „ističe važnost strateškog partnerstva između EU i regiona Zapadni Balkan”, kao i:⁵

- 1) Produblivanjem saradnje s partnerima podstičemo ih da postignu brz i trajan napredak ka potpunom usklađivanju sa zajedničkom spoljnom i bezbednosnom politikom (ZSBP) EU i da shodno tome postupaju, uključujući u oblasti restriktivnih mera EU,
- 2) EU ostaje najbliži partner regiona, njegov najveći investitor i trgovinski partner, kao i glavni donator. Partneri bi u svojim javnim raspravama i komunikaciji trebalo proaktivno da učine vidljivijim izuzetne razmere i raznovrsnost te podrške i da ih bolje predstavljaju kako bi građani mogli da prepoznaju konkretne prednosti partnerstva sa EU.

Uz to, u kontekstu zajedničke borbe protiv negativnog uticaja agresije Rusije na Ukrajinu istaknut je i značaj „izgradnja robustnih ekonomskih temelja za budućnost”.⁶ Za ovo su opredeljena sredstva iz Novog paketa energetske podrške EU u vrednosti od milijardu evra u bespovratnim sredstvima koja mogu doneti 2,5 milijardi evra investicija i pomoći Zapadnom Balkanu, kako bi ublažio uticaj energetske krize i ubrzala energetska tranzicija u regionu.

Dalji korak ka integraciji predstavlja i potpisivanje Deklaracije o romingu⁷ između predstavnika telekomunikacionih operatera iz EU i Zapadnog Balkana o prvom dobrovoljnom snižavanju cena rominga između regiona i EU, počev od oktobra 2023.

⁴ <https://www.consilium.europa.eu/media/60548/tirana-declaration-02.pdf>

⁵ <https://www.consilium.europa.eu/media/60549/tirana-declaration-01.pdf>

⁶ <https://www.consilium.europa.eu/media/60548/tirana-declaration-02.pdf>

⁷ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_22_7535

Kako dalje

Iz Evrope stižu preporuke da EU treba da učini svoj politički angažman vidljivijim, uz isticanje prednosti pristupanja i učešća. „To podrazumevanja preoblikovanje preterane glomaznosti i kompleksnosti procesa pristupanja kako bi EU raspodelila više finansijskih i tržišnih prednosti članstva unapred kako kandidati napreduju sa reformama.” Uz to, pozivanje ministara iz regiona da prisustvuju neformalnim sastancima saveta o pitanjima od zajedničkog interesa moglo bi da podstakne zemlje Zapadnog Balkana da biraju posmatrače u Evropski parlament istovremeno sa evropskim izborima 2024. godine, tako da imaju glas, ako već nemaju pravo da glasaju u oblasti zakonodavstvu EU.

Iz Evrope stižu preporuke da EU treba da učini svoj politički angažman vidljivijim, uz isticanje prednosti pristupanja i učešća.

Pored toga, reformski procesi u zemljama kandidatima – od kojih je većina daleko od ispunjavanja osnovnih uslova u oblasti demokratije, vladavine prava, slobode izražavanja i borbe protiv korupcije – moraju neprestano da se odvijaju kako bi se ove zemlje u jednom trenutku kvalifikovale za članstvo u Uniji.

Kako zaključuje albanski premijer Rama, „ovde je rokenrol, a u Briselu samo simfonija, i zato su svi srećni što/kada su ovde”.

*Andrijana Lazarević,
RESECO*

Konferencija Krovne organizacije mladih Srbije **PROMENA POČINJE SA LOKALA**

Zaključci skupa su da se mladi moraju osnažiti i uključiti u donošenje odluka, da se mora nastaviti sa unapređenjem i razvojem omladinske politike i obezbeđivanjem dovoljno sredstava za ovu namenu, kao i da je neophodan zajednički rad na aktivizmu i razvoju omladinskog rada, kako bi omladinski prostori čije se osnivanje zagovara imali smisla.

„Kada se izborimo za jedan mali omladinski klub, samo jedan novi lokalni savet za mlade, ili kada se u postojećem savetu izborimo za predstavnike mladih, ili omladinskog radnika u lokalnoj Kancelariji za mlade, pa i za malo povećanje lokalnog budžeta za razvoj omladine, to predstavlja veliku pobjedu i pokazuje budućim generacijama mladih, pa i omladini iz susjednog mesta, da je moguće menjati okruženje u kom živimo”, poručila je predsednica Upravnog odbora KOMS Gordana Adamov na najvećoj konferenciji o lokalnoj omladinskoj politici u Srbiji – Mladi i lokalne institucije: Mesto gde se odluke donose zajedno.

Za KOMS, kao najveće nezavisno predstavničko telo, ova konferencija je bila značajna kako zbog mladih koji su na njoj učestvovali, zaključaka i svođenja računa o onome šta je postignuto i šta još treba da učini, tako i zbog brojnih važnih aktera i akterki koji su dali bitan doprinos susretu.

Bilo je onih, međutim, koji nisu došli, poput ministra turizma i omladine. Tim povodom je Gordana Adamov podsetila na Otvoreno pismo koje je KOMS uputio Ministarstvu turizma i omladine.

Takođe, ona je, imajući u vidu lično iskustvo i dugogodišnji angažman u civilnom sektoru kazala: „Kao neko ko se od svoje 15. godine aktivno bavi rešavanjem problema mladih u svojoj lokalnoj zajednici iz koje dolazi, znam da se često može učiniti kao da je to što se radi borba sa vetrenjačama, ali borba je neophodna, jer promena upravo počinje na lokalu.”

Svetla tačka

Na konferenciji je govorila i zamenica šefa delegacije EU u Srbiji Plamena Halačeva, koja je čestitala Srbiji što je prva i jedina zemlja koja nije članica Evropske unije (EU), a koja je

Izvor: KOMS arhiva

uspostavila mehanizam dijaloga mladih u EU – institucionalizovan kroz rad Nacionalnog saveta za mlade, ali i operativan na lokalnom nivou kroz ovaj projekat. „Širom EU, ovaj mehanizam se pokazao korisnim za pružanje vrednih uvida kreatorima politike u potrebe mladih i pomogao je u stvaranju politika koje su prilagođenije mladima”, naglasila je Plamena Halačeva, istakavši da je važno uključiti mlade u kreiranje politika i osnažiti ih.

Inače, EU dijalog s mladima predstavlja kontinuirani proces konsultacija između mladih i donosilaca odluka u cilju zajedničkog definisanja i sprovođenja politika značajnih za mlade

„Kao neko ko se od svoje 15. godine aktivno bavi rešavanjem problema mladih u svojoj lokalnoj zajednici iz koje dolazi, znam da se često može učiniti kao da je to što se radi borba sa vetrenjačama, ali borba je neophodna, jer promena upravo počinje na lokalu”, izjavila je Gordana Adamov.

na svim nivoima. Ovaj mehanizam osigurava aktivno učešće mladih u procesima donošenja odluka tako što im daje prostor da slobodno iznose svoja mišljenja, stavove i preporuke – doprinoseći na ovaj način unapređenju položaja mladih u Srbiji generalno.

Teme i zaključci

Što se tiče same konferencije Mladi i lokalne institucije, teme na panelima su bile:

- Saveti za mlade;
- Finansiranje lokalne omladinske politike;
- Prostor za mlade.

Na prvom panelu je bilo reči o primerima iz prakse iz Kruševca i Leskovca o funkcionisanju Saveta za mlade na lokalnu. Istaknuto je da Saveti za mlade treba da budu okrenuti ka donosiocima odluka, da prenose informacije od mladih, a ne da funkcionišu po mehanizmima kancelarija za mlade.

////////////////////////////////////
Na konferenciji je govorila i zamenica šefa delegacije EU u Srbiji Plamena Halačeva, koja je čestitala Srbiji što je prva i jedina zemlja koja nije članica Evropske unije (EU), a koja je uspostavila mehanizam dijaloga mladih u EU.
////////////////////////////////////

Panel posvećen finansiranju lokalne omladinske politike je bio dinamičan, jer je svako od govornika i govornica ponudio svoj ugao gledanja na ovu temu iz sopstvenog iskustva. Pomenuto je da je jedan od najvećih problema nedovoljna upoznatost mladih s mehanizmima i mogućnostima finansiranja, kao i zatvorenost i nedostupnost institucija na lokalnu.

Na trećem panelu govorilo se o prostorima za mlade u Srbiji. Govornici na ovom panelu su istakli važnost postojanja prostora za mlade, načinima njihovog funkcionisanja kroz primer prakse u omladinskom centru u Novom Sadu i podvukli zašto bi trebalo da imamo više prostora za mlade širom zemlje. Na samom kraju konferencije, zaključke je sumirala generalna sekretarka KOMS Miljana Pejić:

- Moramo osnažiti mlade i uključiti ih u donošenje odluka;
- Nastaviti sa unapređenjem i razvojem omladinske politike i obezbeđivanjem dovoljno sredstava za ovu namenu;
- Moramo zajedno raditi na aktivizmu, razvoju omladinskog rada kako bi omladinski prostori, čije osnivanje zagovaramo, imali smisla.

Konferencija i zaključci će biti od velike pomoći za KOMS da u narednom periodu zagovara za poboljšanje položaja mladih kroz donošenje Strategije za mlade i kreiranje pratećeg Akcionog plana.

*Danijela Nikolić,
Krovna organizacija mladih Srbije*

Analiza Izveštaja o stanju kvaliteta vazduha u Srbiji za 2021. godinu **O ZAGAĐENJU I DALJIM KORACIMA**

Prema proceni Svetske zdravstvene organizacije, ukoliko bi se koncentracije PM2.5 čestica u 11 gradova u Srbiji umanjile za samo 10µg/m³ prevremena smrtnost usled zagađenja vazduha bi se smanjila sa 3.585 na 1.862 građana godišnje. Ukoliko bi ovo smanjenje bilo 20µg/m³ broj prevremeno umrlih usled aerozagađenja bi bio 301.

Blizu četiri miliona stanovnika Srbije izloženo je prekomerno zagađenom vazduhu, podaci su **Izveštaja o stanju kvaliteta vazduha za 2021. godinu**. U kategoriji prekomerno zagađenih je svih osam aglomeracija i 12 gradova na teritoriji Srbije.

Na listi gradova s prekomernim zagađenjem u 2021. godini našli su se: Valjevo, Novi Pazar, Kraljevo, Zaječar, Kragujevac, Čačak, Loznica, Paraćin (Popovac), Subotica, Sombor, Sremska Mitrovica i Zrenjanin. Status aglomeracije u Srbiji imaju: Beograd, Novi Sad, Niš, Pančevo, Smederevo, Kosjerić, Bor i Užice i u svih osam je vazduh (bio) prekomerno zagađen.

U svim gradovima i aglomeracijama u kojima je prisutno prekomerno zagađenje, reč je o prekomernoj koncentraciji suspendovanih PM10 i PM2.5 čestica. Ove čestice, koje u suštini predstavljaju mešavinu čađi, prašine i dima, nastaju prevashodno kroz sagorevanje čvrstih goriva za proizvodnju toplotne i električne energije. Inventar porekla zagađujućih materija u sklopu ovogodišnjeg izveštaja ne ostavlja prostor za dilemu – zagađenje suspendovanim česticama prevashodno potiče od toplana snage manje od 50MW i individualnog grejanja.

Izuzetak predstavlja Bor, u kome su pored čestičnog zagađenja zabeležene i visoke koncentracije sumpor-dioksida industrijskog porekla. Zbog prirode zagađenja vazduha u Boru, koje je opasno i na kraći rok, kao i zbog učestalosti prekoračenja graničnih vrednosti na dnevnom i satnom nivou, ovaj grad se izdvaja od ostalih po ozbiljnosti problema zagađenja vazduha.

Da li imamo dovoljno podataka?

Evidentno je da je obim monitoringa kvaliteta vazduha unapređen u odnosu na prethodnu godinu, pre svega po pitanju količine podataka koja je Agenciji za zaštitu životne sredine

dostavljena s lokalnog nivoa. Ove godine su u zvanična merenja i ocenu kvaliteta vazduha ušli podaci sa čak 201 mernog mesta. Izrađivači izveštaja Agencije konstatuju da je najveći priliv podataka o kvalitetu vazduha od strane lokalnih samouprava registrovan ove godine, čime su sve lokalne samouprave koje finansiraju monitoring kvaliteta vazduha ispunile svoju zakonsku obavezu. Možemo se podsetiti da to nije uvek bio slučaj, te da prošle godine, Beograd nije dostavio podatke iz lokalne mreže Agenciji, i pored nekoliko ponovljenih zahteva.

Pored toga, kvalitet podataka, odnosno raspoloživost validnih satnih vrednosti, varirala je zavisno od zagađujuće materije, tako da Agencija za zaštitu životne sredine ima najviše raspoloživih validnih podataka o koncentraciji sumpor-dioksida (91%), a najmanje o koncentraciji ozona (83%). Značaj proširenja monitoringa kvaliteta vazduha u Srbiji ogleda se i u činjenici da površina gradova u kojima je uspostavljen zvanični monitoring kvaliteta vazduha čini približno 25% ukupne teritorije Republike Srbije.

Inventar porekla zagađujućih materija u sklopu ovogodišnjeg izveštaja ne ostavlja prostor za dilemu – zagađenje suspendovanim česticama prevashodno potiče od toplana snage manje od 50MW i individualnog grejanja.

Međutim, u brojnim sredinama širom Srbije i dalje ne postoji sveobuhvatan monitoring kvaliteta vazduha, te je neutemeljeno donošenje zaključka da je vazduh u tim sredinama čist. Na čak 42 stanice (od 72 koje su ušle u ovogodišnji izveštaj Agencije) ne meri se koncentracija suspendovanih PM2.5 čestica. U deset gradova, u kojima je vazduh ocenjen kao čist na osnovu rezultata merenja s mernih stanica, ne meri se koncentracija

Izvor: Canva

suspendovanih PM2.5 čestica. Reč je o mestima poput: Šapca, Kostolca, Vranja i Kikinde. Izveštaj Agencije prikazuje podatke i o rezultatima indikativnih merenja suspendovanih čestica, međutim, ovi rezultati se ne uzimaju u obzir prilikom zvanične ocene kvaliteta vazduha, jer merenje nije sprovedeno u dovoljnom obimu. Ove godine se kao primer izdvaja Gornji Milanovac, u kojem je indikativno merenje koncentracije PM10 čestica izvršeno u trajanju od 56 dana, odnosno uzeto je 56 uzoraka. U tom ograničenom periodu, zabeleženo je čak 23 dana s prekomernim zagađenjem i srednja koncentracija od $52 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Navedeni podaci pružaju jasnu sliku o kategoriji kvaliteta vazduha u kojoj bi Gornji Milanovac bio svrstan u slučaju uspostavljanja kontinualnog monitoringa.

Zbog prirode zagađenja vazduha u Boru, koje je opasno i na kraći rok, kao i zbog učestalosti prekoračenja graničnih vrednosti na dnevnom i satnom nivou, ovaj grad se izdvaja od ostalih po ozbiljnosti problema zagađenja vazduha.

Značaj uspostavljanja kontinualnog monitoringa zagađenja vazduha na teritoriji cele države, u skladu sa Zakonom o zaštiti vazduha, ogleda se i u rezultatima monitoringa vazduha dobijenim iz građanske mreže. Kada se pogleda presek stanja podataka iz građanske mreže za monitoring kvaliteta vazduha, koji su Beogradska otvorena škola i Nacionalna ekološka asocijacija napravili u junu ove godine, vidi se da problem sa zagađenjem vazduha postoji u brojnim sredinama u kojima još uvek nema zvaničnog monitoringa. Senzori iz građanske mreže zabeležili su najveće zagađenje u Šapcu. Pored Šapca, u sledećim

mestima je do juna bilo preko 100 dana prekomernog zagađenja PM10 česticama: Knjaževac, Zaječar, Požarevac i Kučevo. Godišnji limit od 35 dana prekomernog zagađenja prevremeno su potrošili i Leskovac, Gornji Milanovac, Aleksinac, Negotin, Sremska Mitrovica, Kula, Prokuplje, Majdanpek, Prijepolje, Brodarevo, Bosilegrad, Trstenik, Požega, Kruševac, Kovačica, Bela Palanka, Surdulica, Bečej, Senta, Ruma, Arandelovac, Mladenovac, Kovin, Osečina. (Kompletni rezultati mogu se videti [na ovom linku](#)).

Strategija koju smo čekali, Program koji smo dočekali

Na sednici Vlade, održanoj 8. decembra, usvojen je dokument pod nazivom „Program zaštite vazduha u Srbiji 2022–2030” čije mesto u pravnom sistemu Republike Srbije nije u potpunosti jasno. Naime, program u smislu člana 14. **Zakona o planskom sistemu** jeste „dokument javne politike, užeg obuhvata od strategije koji, po pravilu, razrađuje poseban cilj strategije ili nekog drugog planskog dokumenta u skladu sa kojim se donosi (Plan razvoja, Program Vlade, plan razvoja lokalne vlasti, koncept politike)”. Međutim, nije jasno u skladu sa kojom strategijom se izrađuje Program zaštite vazduha i koje posebne ciljeve strategije ili nekog drugog planskog dokumenta razrađuje. Ukoliko se sadržaj programa uporedi sa članovima **Zakona o zaštiti vazduha**, koji uređuju strategiju zaštite vazduha, jasno je da se ovde ne radi o programu, koji je hijerarhijski niži dokument javne politike od strategije, već o osnovnom strateškom dokumentu u oblasti zaštite vazduha.

Usvajanje Programa zaštite vazduha trebalo bi da stvori novu dinamiku u sprovođenju mera za poboljšanje kvaliteta vazduha

PREKOMERNO KAŠNJENJE

Objavlivanje godišnjih izveštaj o stanju kvaliteta vazduha predstavlja obavezu Agencije za zaštitu životne sredine (SEPA), koja proističe iz Zakona o zaštiti vazduha. Međutim, iako Zakon propisuje da je rok za objavljivanje izveštaja 28. februar tekuće godine za prethodnu, u praksi se izveštaji već godinama objavljuju krajem avgusta ili početkom septembra. A izveštaj za 2021. objavljen je tek u novembru ove godine.

Izveštaj generiše podatke iz državne mreže automatskih stanica kojima upravlja Agencija, kao i stanica koje su u nadležnosti lokalnih samouprava.

U Republici Srbiji se kvalitet vazduha meri u tri zone i osam aglomeracija, a sastavni deo izveštaja predstavlja ocena kvaliteta vazduha. U zavisnosti od stepena zagađenja kvalitet vazduha može biti ocenjen kao čist ili neznatno zagađen (I kategorija), umereno zagađen (II kategorija) i prekomerno zagađen (III kategorija).

u Srbiji, na svim nivoima. Ambicioznost ovog dokumenta najbolje se ogleda u viziji da do 2030. građani Srbije udišu čist vazduh, kao i procenjenim finansijskim sredstvima za njegovo sprovođenje – 2,6 milijardi evra.

Planovi kvaliteta vazduha

Ocena kvaliteta vazduha, koju pruža Agencija za zaštitu životne sredine, polazni je dokument u daljem kreiranju pravnih akata i javnih politika u oblasti zaštite vazduha, budući da Zakon o

Evidentno je da je obim monitoringa kvaliteta vazduha unapređen u odnosu na prethodnu godinu, pre svega po pitanju količine podataka koja je Agenciji za zaštitu životne sredine dostavljena sa lokalnog nivoa. Ove godine su u zvanična merenja i ocenu kvaliteta vazduha ušli podaci sa čak 201 mernog mesta.

zaštiti vazduha propisuje da se u aglomeracijama u kojima je vazduh III kategorije **moraju doneti Planovi kvaliteta vazduha**, kojima se, između ostalog, propisuju **mere koje će nadležni organi biti dužni da sprovedu kako bi smanjili zagađenje**. Imajući u vidu da se sve aglomeracije nalaze u trećoj kategoriji

kvaliteta vazduha, neophodno je da sve aglomeracije imaju važeće planove kvaliteta vazduha. Pored aglomeracija, planove kvaliteta vazduha bi trebalo da imaju: Kragujevac, Kraljevo, Zaječar, Valjevo, Novi Pazar, Paraćin, Čačak i Loznica.

U brojnim sredinama širom Srbije i dalje ne postoji sveobuhvatan monitoring kvaliteta vazduha, te je neutemeljeno donošenje zaključka da je vazduh u tim sredinama čist.

Rezultati monitoringa kvaliteta vazduha, koje objedinjuje Agencija za zaštitu životne sredine, predstavljaju osnov za donošenje Uredbe o utvrđivanju liste kategorija kvaliteta vazduha po zonama i aglomeracijama na teritoriji Republike Srbije, koju donosi Vlada Republike Srbije **jednom godišnje za proteklu kalendarsku godinu**. Međutim, Vlada je nastavila da donosi ove uredbe sa godinu dana zakašnjenja te je tako tek u februaru 2021. godine donela ovu uredbu za 2019. godinu, dok je uredba za 2020. godinu doneta krajem 2022. godine.

(Ne)rad Radne grupe

Radna grupa za sistemsko rešavanje pitanja zaštite vazduha u Srbiji je formirana 17. januara 2020. godine sa zadatkom da, između ostalog, predlaže mere za sistemsko rešavanje zagađenja vazduha i koordinira stavove nadležnih organa koji se bave pitanjima zaštite vazduha od zagađenja. RERI, uprkos više podnetih zahteva i rešenja poverenika, kojima se nalaže dostavljanje traženih podataka, do danas nije uspeo da pribavi podatke o aktivnostima ove radne grupe. Skoro tri godine kasnije, ponovo suočeni s pritiskom javnosti zbog zagađenja vazduha, nosioci najviših državnih funkcija ponovo su najavili formiranje radne grupe za rešavanje problema aerozagađenja.

Zaštita vazduha je zaštita ljudskih prava

Prema proceni Svetske zdravstvene organizacije, ukoliko bi se koncentracije PM2.5 čestica u 11 gradova u Srbiji umanjile za samo 10µg/m³, prevremena smrtnost usled zagađenja vazduha bi se smanjila sa 3.585 na 1.862 građana godišnje. Ukoliko bi ovo smanjenje bilo 20µg/m³, broj prevremeno umrlih usled aerozagađenja bi bio 301.

Prema mišljenju specijalnog izvestioca Ujedinjenih nacija postoji sedam ključnih koraka koje države moraju preduzeti u ostvarivanju prava na čist vazduh: pratiti kvalitet vazduha i uticaja na zdravlje ljudi, proceniti izvore zagađivanja vazduha, učiniti informacije dostupnim javnosti (uključujući savete za javno zdravlje), uspostaviti zakone, propise, standarde i politike o kvalitetu vazduha, izraditi akcione planove za kvalitet vazduha na lokalnom, nacionalnom i, po potrebi, regionalnom nivou, implementirati akcioni plan kvaliteta vazduha i

PREDSTAVLJAMO

---

sprovoditi standarde i proceniti napredak i, ako je potrebno, ojačati plan kako bi se osiguralo da su standardi ispunjeni.

////////////////////////////////////
Radna grupa za sistemsko rešavanje pitanja zaštite vazduha u Srbiji je formirana 17. januara 2020. godine sa zadatkom da, između ostalog, predlaže mere za sistemsko rešavanje zagađenja vazduha i koordinira stavove nadležnih organa koji se bave pitanjima zaštite vazduha od zagađenja. RERI, uprkos više podnetih zahteva i rešenja poverenika, kojima se nalaže dostavljanje traženih podataka, do danas nije uspeo da pribavi podatke o aktivnostima ove Radne grupe.
////////////////////////////////////

Najzad, krajnje je vreme da donosioci odluka i sve druge zainteresovane strane zagađenje vazduha posmatraju kroz prizmu zaštite osnovnih ljudskih prava. Bez uživanja prava na zdravu životnu sredinu i prava na zdravlje nije moguće ni uživanje širokog spektra drugih ljudskih prava, **a svaki čovek ima pravo na uživanje najvišeg dostižnog standarda zdravlja koji pogoduje dostojanstvenom životu.** Države ne smeju kršiti pravo na čist vazduh sopstvenim postupcima,

a imaju i pozitivnu obavezu da zaštite pravo od kršenja od strane trećih lica, posebno preduzeća, pri čemu moraju uspostaviti, primenjivati i sprovođiti zakone, politike i programe kako bi obezbedile puno uživanje prava.

Ognjan Pantić i Lazar Jovčić, Beogradska otvorena škola
Hristina Vojvodić i Ana Filipović, RERI

*Kompletna Analiza je dostupna na sajtu Beogradske otvorene škole i Regulatornog instituta za obnovljivu energiju i životnu sredinu.

BOŠ
BEOGRADSKA
OTVORENA
ŠKOLA

CIVILNO DRUŠTVO ZA
UNAPREĐENJE PRISTUPANJA
SRBIJE EVROPSKOJ UNIJI

Švedska
Sverige

Beogradska otvorena škola
Bulevar oslobođenja 177
11000 Beograd, Srbija

T: +381 60 3061 342

E: eupregovori@bos.rs

W: eupregovori.bos.rs i www.bos.rs

S: facebook.com/bos.rs

PROGOVORI O PREGOVORIMA

Beogradska otvorena škola

Stalo nam je do vašeg mišljenja –
ukoliko imate komentar, kritiku ili sugestiju
kako da poboljšamo Bilten, javite nam
se na mejl eupregovori@bos.rs.

Ukoliko ne želite da nastavimo da vam šaljemo Bilten,
o tome nas možete obavestiti na isti mejl.

Molimo vas da imate razumevanja ukoliko vam
nakon odjave stigne naredni broj Biltena –
sistemu treba vremena da prepozna
izmene u broju pretplatnika.